

LBRIS

We know  
books

Pr. Prof.  
Constantin Coman

ÎMPĂRȚIREA  
LUMII ÎN  
DREPTI ȘI  
PĂCĂTOȘI

sau despre ispita  
îndreptării de sine

Suntem – slavă Domnului! – liberi să vorbim. S-au înmulțit inimaginabil oportunitățile și mijloacele de comunicare, ceea ce ar trebui să ne

**INTRODUCERE** bucure, pentru că, iată, putem propovădui și dialoga. Personal, însă, când vine vorba de a vorbi – și de a scrie –, trăiesc un puternic sentiment de nimicnicie, cum i-am zice în limbajul nostru bisericesc, de zădărnice, de amăgire și poate chiar de impostură.

Datorită carierei mele universitare, dar și slujirii mele preoțești, am abuzat și eu, ca și mulți alți confrăți ai mei, de cuvântul teoretic, obiectiv, neutru, abstract, pentru a transmite celorlalți informații. La vârsta și în condiția mea actuală, sunt profund afectat de conștiința că discursul teologic abstract, teoretic, speculativ, pe care l-am practicat o viață întreagă, este străin de adevăr și de Tradiția Bisericii noastre Ortodoxe, este rătăcit și rătăcitor, amăgit și amăgitor. Aceasta, mai ales într-o epocă în care este plină lumea de învățători și văzduhul plin de cuvinte. Am convingerea că cea mai înțeleaptă atitudine a noastră, a oamenilor Bisericii, mai ales în aceste vremuri, ar fi tăcerea. Să tăcem și să vorbească viața noastră, așa cum ne spune Domnul Însuși, așa cum ne îndeamnă Părinții Bisericii peste veacuri. „Viața fără cuvânt s-a

arătat mai de folos decât cuvântul fără viață”.<sup>\*</sup> Să ne amintim și cuvintele Mântuitorului care ne are în vedere pe noi, nu pe alții: „Că din cuvintele tale vei fi găsit drept și din cuvintele tale vei fi osândit... și că pentru orice cuvânt deșert pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecății.” (Matei 12, 36-37). Și ce este cuvântul deșert? Este cuvântul care nu-și are acoperire în propria viață a celui care îl rostește.

În mentalitatea comună, quasi-generală, prima, categoria celor dreți și râvnitori înspre a fi

**DREPTI ȘI PĂCĂTOȘI** dreți, este considerată pozitivă, bună, de urmat, iar cea de-a doua, categoria păcătoșilor și înaintarea în conștiința păcătoșeniei, este considerată negativă și, în consecință, se recomandă a fi evitată. În opinia generală, atât a oamenilor credincioși, cât și a culturii umane în general, cele două categorii – dreții și păcătoșii – sunt considerate ca fiind două categorii morale fundamentale contrare, prima fiind evaluată în dreptul categoriei morale de bine, iar cea de-a doua în dreptul categoriei morale de rău.

În epoca Vechiului Testament, distincția între dreți și păcătoși este foarte categorică, dreții

<sup>\*</sup> Isidor Pelusiotul, Epistole II 251, II 265 și IV 212, PG 78, 688; 708 și 1305)

fiind laudați, iar păcătoșii fiind cu totul marginalizați și uneori eliminați fizic din societate prin sancțiunea uciderii cu pietre (adulterul, incestul, blasfemia etc.). Poporul lui Israel dezvoltă un fel de cult al omului drept și chiar al poporului drept, invocând ca argument faptul alegerii de către Dumnezeu. Calitatea de drept conferă un statut religios pozitiv și laudabil și un statut social asemănător. Starea de păcătos, dimpotrivă, aduce cu sine oprobriul public, dincolo de condamnarea în numele legii religioase.

Absolut surprinzătoare este evaluarea pe care o face Domnul Hristos și poziționarea Sa față de cele două categorii, dreți și păcătoși. Aceasta nu este numai diferită, ci cu totul răsturnată. Domnul Hristos evaluează pozitiv pe păcătoși și negativ pe cei dreți. Această evaluare este centrală în Sfintele Evanghelii și reprezintă judecata dumnezeiască la care este supus poporul lui Dumnezeu prin Fiul lui Dumnezeu Însuși. Evangheliile ni-L prezintă pe Mântuitorul Hristos distant, muștrător și nemilos la adresa „dreților”, pe de o parte, și suspect de apropiat, înțelegător și iertător cu păcătoșii, fiind „prietenul vameșilor și al desfrânatelor”, lucru manifestat constant în cuvântul Său, dar și în atitudinea și faptele Sale. La baza acestei atitudinii a Mântuitorului Hristos nu stă, evident, răsturnarea valorilor în sine, adică

evaluarea pozitivă a păcatului și condamnarea faptei bune, ci sancționarea atitudinii greșite a omului față de păcat și față de fapta bună. Este vorba, pe scurt, de ispita omului de a se îndreptăți pe sine prin acumularea de fapte bune și valorizarea lor egoistă în direcția părerii de sine și a disprețuirii celorlalți.

În această judecată a Domnului, „smintitoare” și greu de acceptat și atunci, la fel cum este și astăzi, se descoperă câteva adevăruri fundamentale dinspre Dumnezeu. Primul este acela că Bunul Dumnezeu Își trimite în lume pe Fiul Său Cel Unul-Născut pentru izbăvirea oamenilor din robia păcatului și a morții, acesta fiind scopul Întrupării Sale. Domnul Hristos este „surprins” și El de constatarea că mulți dintre oameni, dintre fiii lui Israel, se socoteau drepti și prin urmare nu aveau nevoie de izbăvire, aceștia fiind, paradoxal, chiar exponenții de vârf ai credinței și ai legii dumnezeiești, reprezentanții instituțiilor sacre (fariseii, cărturarii, bătrânii poporului, leviții, preoții și arhieriei). Acesta este motivul pentru care propovăduirea Mântuitorului în cuvânt și în fapt îi irită, creează o tensiune crescândă între Acesta și reprezentanții religioși ai poporului ales. Această tensiune se află în atenția tuturor celor patru evangheliști și este cea care va duce, în ultimă instanță, la răstignirea Domnului.

Domnul Hristos descoperă și celor de atunci, și tuturor celor contrariați astăzi de atitudinea Dânsului, că, în fapt, dreptii nu sunt drepti, ci doar se cred drepti, amăgindu-se sau, mai mult decât atât, amăgindu-i și pe ceilalți, și evaluându-se ca drepti prin raportare exterioară la instituțiile sacre, la legea lui Dumnezeu. „Către unii care se credeau că sunt drepti și priveau cu dispreț pe ceilalți, a zis pilda aceasta”, sunt cuvintele cu care începe pilda vameșului și a fariseului (Luca 18, 9). „Dreptii” sunt demascați și calificați în repetate rânduri de Domnul Hristos ca ipocriți, fățarnici. Fariseul, imagine a rigorii respectării legii și cel din capul listei „dreptilor”, devine sinonim al atributului ipocrit sau fățarnic. „Dreptii” din Sfintele Evanghelii reprezintă categoria umană ce se complăce în ispita suficienței de sine, închizându-se în cercul strâmt al lumii acesteia și „înlocuindu-L” pe Dumnezeu cu instituțiile sacre.

Dimpotrivă, păcătoșii sunt feriți de amăgirea suficienței de sine, asociată ispitei îndreptării de sine, și reclamă continuu nevoia izbăvirii din rău, suferință și moarte și arată real interes față de Domnul Hristos, Care le arată în cuvânt și în faptă puterea dumnezeiască de a-l izbăvi pe om din boală, suferință, păcat și moarte, deoarece puterile omului nu sunt suficiente.

Binomul drepti-pacatoși va rămâne totdeauna prezent în percepția oamenilor credincioși. Din nefericire și „suportul” împărțirii va rămâne același, adică tendința funciară a omului de a se îndreptăți pe sine prin indicarea ipocrită a respectării exterioare a legii și a instituțiilor sacre. Dintotdeauna, împărțirea oamenilor între drepti și pacatoși este promovată exclusiv de cei drepti, interesați să se pună pe ei în evidență, atât față de propria conștiință, cât mai ales față de opinia publică. Împărțirea oamenilor în drepti și pacatoși este consecința directă a ispitei îndreptățirii de sine și generează închiderea omului în sine, învârtoșarea inimii, generează impietare, cerbicie.

Împărțirea oamenilor în drepti și pacatoși dă naștere unei culturii întregi, unei narative, cum se spune, care cuprinde întreaga existență umană. Drama cea mare este atunci când această cultură și această narativă sunt asumate de creștini, de teologia creștină, în numele Evangheliei Domnului Hristos.

Astăzi, când văzduhul este plin de discursuri, printr-o foarte simplă analiză, putem diagnostica orice discurs, pentru a vedea dacă izvorăște din cultura îndreptățirii de sine sau din cultura osândirii de sine. În Biserica creștină continuă lupta cu această ispită, dar în același timp avem foarte limpede apariția unei atitudinii eliberatoare.

Noutatea absolută este aceea că în Biserica lui Hristos apare sfinților care au o profundă, continuă și crescândă conștiință a păcatului, un fel de „drepti - pacatoși”. Aceștia nu se îndreptătesc pe ei înșiși, ci se osândesc pe ei înșiși, adâncindu-se continuu în conștiința păcatului. Dacă, în situația incriminată de Domnul Hristos, dreptii sunt cei care împart oamenii în drepti și pacatoși pentru a se scoate pe ei în evidență ca drepti, în cazul acesta, sfinții împart lumea în drepti și pacatoși, pentru a se scoate pe ei în evidență ca pacatoși. Așa se explică faptul că în rugăciunile marilor sfinți ai Bisericii vom întâlni mărturisirea unor păcate greu de închipuit că le-ar fi putut săvârși.

Aceasta este calea pocăinței, la care îi cheamă Hristos Domnul pe toți oamenii: Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția Cerurilor! Pocăința este calea firească, mântuitoare, iar îndreptățirea de sine este calea amăgitoare, pierzătoare. Deși această perspectivă este vitală, mă tem că și astăzi ispita îndreptățirii de sine este dominantă. Este cea mai subtilă cale a vrăjmașului de a amăgi sau de a fura roadele faptelor noastre bune, anume aceea de a le capitaliza în interes propriu, alimentându-ne conștiința părerii de sine și a îndreptățirii de sine. Ea este semnul lumii căzute, al culturii luciferice, în fond.